

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

มรดกธรรมจากในหลวง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทาน แก่พสกนิกรชาวไทย นับเนื่องแต่ที่ได้ทรงมีพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ความสำคัญตอนหนึ่งว่า “... ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความมีกิน มีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัด ระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐาน เกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป... การ ช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัว ให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่น เป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน...”

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับแล้วว่าหากมีการ น้อมนำไปประยุกต์ใช้ด้วยความเข้าใจ ด้วยความเพียรแล้ว จะประสบความสำเร็จและนำไปสู่ความสุข อย่างยั่งยืนแน่นอน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงชี้แนะแนวทางการดำเนิน ชีวิตแบบพอเพียงและพออยู่พอกินว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง หรือที่ทรงใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Sufficiency Economy” ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ แบบ คือ เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน และเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า

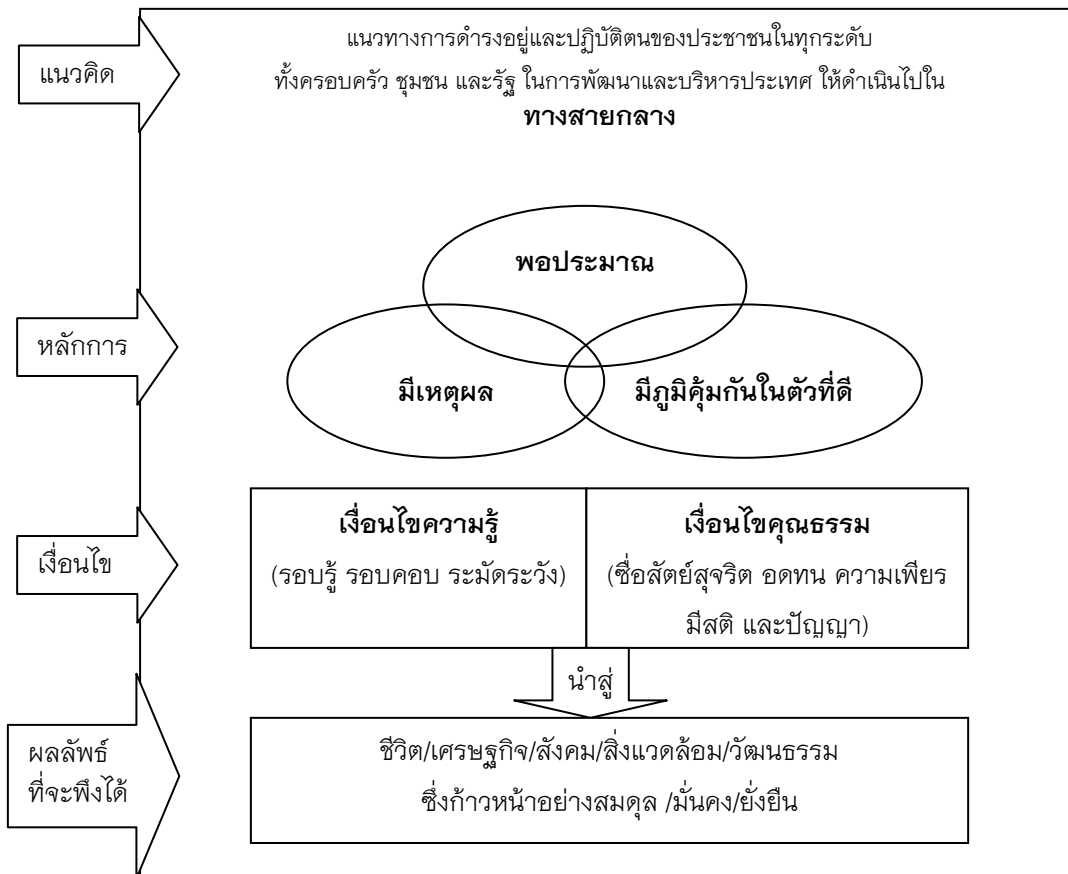

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินำไปเผยแพร่ได้ ตามหนังสือสำนักพระราชเลขานุการ ที่ รล ๐๐๐๓/๑๔๘๘๘๘ ลงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ นั้น จะเห็นได้ว่าทรงเน้นที่วลี “*ทางสายกลาง*” โดยทรงทำเป็นอักษร ตัวเอียง ซึ่งหน่วยงานทางการที่พิมพ์เผยแพร่จะเน้นถูกต้อง แต่ก็มีหลายแห่งที่พิมพ์โดยไม่ได้เน้นวลีนี้

ประโยคแรกในคำนิยามดังกล่าวที่ว่า “**เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรง อยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน*ทางสายกลาง* โดยเฉพาะการพัฒนา เศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์**” ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความ มีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และ ความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม

ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ซึ่งสรุปเป็นผังเห็นได้ง่าย (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๒: ๓๗.) ดังนี้

สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงมีพระราชดำรัส พระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต วันศุกร์ที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ความตอนหนึ่งว่า “...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย. ถ้าทุกประเทศมีความคิด “อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ” มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข. พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น. ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง.”

“พอ” เป็นสิ่งหายากในหมู่คน “โลก”

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้า พร้อมๆ กับการเพิ่มจำนวนขึ้นของประชากรโลก ทำให้ทรัพยากรของโลกถูกใช้ในกระบวนการผลิตต่างๆ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์อันไม่มีขีดจำกัด ดังที่ **เอส. เอส. อนาคามิ (S. S. Anacamee)** ได้กล่าวไว้ในหนังสือ **“พุทธรัฐ (Buddhist State)”** (๒๕๕๓), หน้า ๕๕๒-๕๕๓ ความว่า “...ระบบทุนนิยมเข้าใจดีถึงความจำเป็นและความปรารถนาอันไร้ขีดจำกัดของมนุษย์ มันจึงมุ่งสร้างผลผลิต เพื่อตอบสนองต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ โดยใช้ทั้งคุณภาพและปริมาณเป็นแรงจูงใจ ให้มนุษย์บริโภคสิ่งที่ได้ผลิตขึ้นให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

หากผู้บริโภคขาดภูมิคุ้มกันทางสติปัญญาและอารมณ์ ก็อาจจะตกเป็นเหยื่อของกลยุทธ์ต่างๆ เหล่านั้นอย่างขาดเหตุผล เพราะความจริงมีอยู่ว่า ...ภายใต้ระบบทุนนิยมนั้น การบริโภคสินค้าต่างๆ ล้วนจะต้องอาศัยทุน, เงินตราหรือสิ่งที่ใช้แทนเงินตรา เป็นสิ่งแลกเปลี่ยนเสมอ ปัญหาใหญ่ก็คือ...มนุษย์แต่ละคนมีศักยภาพที่จะแสวงหาทุน, เงินตราหรือสิ่งที่ใช้แทนเงินตราได้ไม่เท่ากัน และจะไม่มีวันที่จะเท่ากันได้

สำหรับคนที่มีศักยภาพสูง แม้สินค้าจะมีราคาแพงมากเพียงใด เขาก็อาจจะบริโภคได้ตามศักยภาพของตน แต่ปัญหาจะเกิดขึ้นทันทีสำหรับคนที่มีศักยภาพต่ำ แต่ต้องการบริโภคสินค้าเฉกเช่นเดียวกับคนที่มีศักยภาพสูง เพราะเขาจะต้องทำงานหนักกว่า, เป็นหนี้สิน ซึ่งอาจจะทำให้ชีวิตในเรื่องอื่นๆ เกิดปัญหาติดตามมาอีกมากมาย

แต่ไม่ว่าจะเป็นคนที่มีศักยภาพสูงหรือต่ำก็ตาม อันการบริโภคในสิ่งใดๆ ก็ควรจะเป็นไปอย่างมีเหตุผลหรือความจำเป็น ส่วนความฟุ่มเฟือยหรือการบริโภคตามความปรารถนา (ส่วนเกิน) ของตนเองอาจจะเกิดขึ้นได้บ้างหากมันไม่สร้างปัญหาอื่นๆ ติดตามมาทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สิ่งที่มนุษย์บริโภคไม่ว่าจะเป็นสิ่งใดๆ มันควรจะเป็นปัจจัยให้ชีวิตเป็นไปอย่างมีคุณภาพอันเหมาะสม หรือเป็นเครื่องมือ ซึ่งถูกควบคุมโดยสติปัญญาของมนุษย์ ไม่ใช่เป็นตัวสร้างปัญหาหรือสร้างภาระอันยุ่งเหยิงอย่างใหญ่หลวง จนสามารถครอบงำชีวิตของมนุษย์ไปจนเกินเลยความพอดี... เพราะหากเป็นเช่นนั้น ผู้บริโภคก็จะกลายเป็นผู้ถูกบริโภค และสิ่งที่เคยเป็นฝ่ายถูกบริโภค ก็จะกลายเป็นผู้บริโภคเสียเอง ซึ่งความสับสนนี้ จะสร้างความทุกข์ให้แก่ชีวิตของมนุษย์ จนแทบจะหาจุดมุ่งหมายอันแท้จริงของการดำรงอยู่ไม่ได้เลย”

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เจ้าคณะภาค ๒ และกรรมการมหาเถรสมาคม ได้กล่าวไว้ในบทความ **“พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** ว่า **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ตรงกับหลักการดำรงชีวิตในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า **สัมมาอาชีวะ** ซึ่งเน้น**มัชฌิมาปฏิปทา** คือ ทางสายกลางระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการ**พัฒนาทางจิตใจ** ตามหลักภาวนา ๔ ซึ่งไม่มุ่งการสนองตัณหาที่ไม่มีวันเต็มอิ่ม แต่มุ่งสร้างความรู้จักพอหรือ**สันโดษ**ที่สัมพันธ์ กับ**ความสุข**ทั้งสี่ประการ เช่น การ**รู้จักพอประมาณ** ในการบริโภค โดยมีความสุขมวลรวมของประเทศเป็นบรรทัดฐานที่วัดการพัฒนาสังคมที่พัฒนาตามแนวปรัชญานี้จะเป็น**สังคมพอเพียง** เพราะสามารถ**พึ่งตนเอง**ได้ไม่เป็นหนี้สิน สมาชิกของสังคมนี้เป็นผู้ร่ำรวยด้วยทรัพย์ภายในหรืออริยทรัพย์ จึงไม่มีการแก่งแย่ง แข่งขัน เบียดเบียนกัน มีแต่ความรักสมัครสมานสามัคคีซึ่งเป็นสังคมแห่งสันติสุข...”

ในโอกาสที่โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล “ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ (Lifetime Achievement in Human Development Award)” แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ซึ่งทรงเป็นบุคคลแรกที่ได้รับรางวัลเกียรติยศนี้ในฐานะที่ทรงอุทิศพระองค์เพื่อการพัฒนามนุษย์อย่างต่อเนื่องตลอดมา นายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ (ในขณะนั้น) ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าถวายรางวัลในวันศุกร์ที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน โดยเลขาธิการสหประชาชาติได้ประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติ ความตอนหนึ่งว่า **“...ด้วยพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และคุณูปการต่อการพัฒนายั่งยืนทำให้นานาประเทศตื่นตัวในการปรับปรุงการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดใหม่ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทที่มีต่อประชากรชาวยุโรป ที่ได้พระราชทานปรัชญาของ**“เศรษฐกิจพอเพียง”** ซึ่งชี้ถึงแนวทางการพัฒนาที่เน้นความสมดุลความพอประมาณ ความมีเหตุผล สำนึกในคุณธรรมและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอที่จะต้านทานและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยปรัชญาดังกล่าวนี้ สหประชาชาติจึงมุ่งเน้นเพียรพยายามและส่งเสริมการพัฒนาดคน ให้มีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา**

รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีปณิธานที่จะส่งเสริมประสพการณ์และนำแนวทางการปฏิบัติในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันทรงคุณค่าอย่างหาที่สุดมิได้ของพระองค์ท่าน มาช่วยจุดประกายแนวความคิดในปรัชญาดังกล่าวสู่นานาชาติต่อไป...”

เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ คณะกรรมการบริหารขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้มีแถลงการณ์ ซึ่งมีสาระสำคัญว่า “...UNESCO จะขอ **อัญเชิญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเตรียมบรรจุไว้ในแผนพัฒนาโลกอย่างยั่งยืน ปี ๒๐๓๐ ตามกรอบของสหประชาชาติด้วย**”

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นปรัชญาสากลสำหรับความยั่งยืนของโลกใบนี้ เป็น ภูมิคุ้มกันในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับบุคคล ให้สามารถรู้เท่าทันและควบคุมกิเลส หรือ ความต้องการที่เกินความจำเป็น เพราะการบริโภคตามความปรารถนา (ส่วนเกิน) นั้น ก็เสมือนหนึ่งเรา ได้มีส่วนทำให้ทรัพยากรของโลกใบนี้ลดน้อยลงไปทุกขณะ และยังเป็นการสร้างภาระด้านค่าใช้จ่าย ให้กับตนเองโดยไม่จำเป็นอีกด้วย สอดคล้องกับบทความของ Global Footprint Network (2016) ที่ระบุว่า “ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๙) มนุษย์ใช้ทรัพยากรบนโลกนี้เกินกว่าที่โลก ๑ ใบจะรองรับได้แล้ว คิดเป็น การใช้ทรัพยากรของโลกจำนวนมากถึง ๑.๖ ใบ แต่หากมนุษย์ยังคงใช้ทรัพยากรในอัตราเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ จนถึงทศวรรษ ค.ศ. ๒๐๓๐ (พ.ศ. ๒๕๗๓) เราจะต้องใช้ทรัพยากรเทียบเท่ากับโลก ๒ ใบ เพื่อสนองต่อความต้องการมนุษย์โลกที่เพิ่มมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงเรามีโลกเพียง ๑ ใบเท่านั้น (www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/world_footprint/)” **การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็น คำตอบของการดำรงอยู่ของมวลมนุษยชาติ ซึ่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหนึ่งใน ปรัชญานำทางสู่ความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น**

สำหรับประเทศไทยได้มีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นธงนำในการพัฒนา ประเทศในทุกระดับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร และกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “**ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศ พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติ ว่า “**มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน**”

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นมรดกธรรมอันทรงคุณค่ายิ่งที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระราชทานแก่พสกนิกร ชาวไทยและมวลมนุษยชาติ

ปวงข้าพระพุทธเจ้า ขอโน้มเกล้าโน้มอกระหม่อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุตมิได้

ข้าพระพุทธเจ้า

ทศพนธ์ นรทัศน์

นักวิชาการอิสระ

